

Asia: VN/2774/2026

Hallituksen esitysluonnos laiksi terveydenhuoltolain 51 §:n muuttamisesta (digitaalinen hoidon tarpeen arvio)

Lausunnonantajan taustatiedot

Klikkaa ja lisää otsikko valintakysymykselle

Muu järjestö tai yhdistys

Pidättekö kannatettavana, että esityksessä ehdotetulla tavalla potilas voisi tehdä hoidon tarpeen arvion digitaalisesti ja siinä voitaisiin hyödyntää automaatiota?

Vastaus

-

Pidättekö kannatettavana, että esityksessä ehdotetulla tavalla digitaalisen hoidon tarpeen arvion tekemisessä voitaisiin hyödyntää tekoälyä?

Vastaus

-

Katsotteko, että potilaan oikeudet on esityksessä huomioitu oikealla tavalla?

Vastaus

-

Katsotteko, että virkavastuun kohdentuminen on esityksessä huomioitu oikealla tavalla?

Vastaus

-

Kysymys hyvinvointialueille: missä aikataulussa esityksessä tarkoitetun digitaalisen hoidon tarpeen arvion käyttöönotto olisi mahdollista?

Kirjoita tähän:

-

Katsotteko, että jatkossa hoidon tarpeen arvion tekemiseen käytettävä järjestelmä tulisi toteuttaa kansallisesti (esityksessä todettu malli A tai B)?

Vastaus

-

Huomioiko esitys mielestänne riittävästi teknologiaa kehittävien yritysten näkökulman?

Vastaus

-

Muut kommenttinne esityksestä:

Kirjoita tähän:

Kuluttajaliitto ry (jäljempänä Kuluttajaliitto) on Suomen ainoa yleinen potilaiden ja sote-asiakkaiden neuvonta-, koulutus- ja edunvalvontajärjestö. Esitysluonnoksessa ehdotettu lakimuutos vaikuttaisi toteutuessaan erittäin paljon nimenomaan potilaiden oikeuksiin ja potilasturvallisuuteen, minkä vuoksi esitämme kohteliaimmin jakelulistan ulkopuolisena tahona seuraavat huomiot:

Esitysluonnoksessa ehdotetaan terveydenhuoltolain 51 §:ään lisättäväksi uusi kolmas momentti, jossa säädettäisiin hyvinvointialueen mahdollisuudesta käyttää hoidon tarpeen arvion tekemisessä automaatiota. Tarkoituksena on mahdollistaa digitaalinen hoidon tarpeen arvio. Säännöksen nojalla potilaalla olisi aina oikeus terveydenhuollon ammattilaisen tekemään hoidon tarpeen arvioon.

Kuluttajaliitto antaa viikoittain neuvontaa potilaiden oikeuksista. Yhteyden saaminen perusterveydenhuoltoon ja hoitoon pääsy toistuvat teemoina neuvonnassa säännöllisesti. Yhteydenotot liittyvät esimerkiksi siihen, että terveydenhuollon yksikköihin ei välttämättä saa yhteyttä edes virka-aikana saman päivän aikana terveydenhuoltolaissa tarkoitetulla tavalla. Toinen toistuva huoli on, että oman oireen tai vaivan kanssa ei tule kuulluksi.

Kuluttajaliitto katsoo, että automaation käyttämisestä voi olla hyötyä molemmissa edellä mainituissa tilanteissa, mutta muutosta on valmisteltava ehdotettua rauhallisemmin ja hitaammin. Parhaassa tapauksessa automaation käyttäminen voisi tarkoittaa OmaOlo-palvelun kaltaisten palvelujen tehokasta hyödyntämistä hoitoon hakeutumisessa vuorokaudenajasta riippumatta ja siten, että

puhelinkontaktia tarvitsevat henkilöt saisivat nykyistä nopeammin yhteyden perusterveydenhuoltoon. Lisäksi esimerkiksi kielimalliin perustuva tekniikka voi helpottaa niitä potilaita, jotka kokevat, että eivät tule kuulluiksi henkilöön liittyvistä syistä.

Kuluttajaliitto vaatii, että potilaan oikeus olla yhteydessä terveydenhuoltoon ja asioida ihmiskontaktin kanssa säilyy, eikä sitä heikennetä. Hoitajaresurssien vapautuminen ei saa tarkoittaa sitä, että ihmisen kanssa asioiminen vaikeutuu entisestään.

Automaatioon ja erityisesti tekoälyyn liittyy Kuluttajaliiton näkemyksen mukaan myös riskejä. Tekoälykin voi päätyä syrjiviin ratkaisuihin. (Ks. Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston verkkosivut: [<https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/tekoaly>].) Siksi on tärkeää, että tekoäly ei voi tehdä sellaista päätöstä, jota potilas ei voisi tehokkaasti peruuttaa. Lisäksi digitaalista hoidon tarpeen arviota suunniteltaessa on otettava huomioon esimerkiksi potilaan kielelliset oikeudet, saavutettavuus, potilaiden yhdenvertaisuus ja palvelujen ja vaihtoehtojen monikanavaisuus.

Kuluttajaliitto on erityisen huolissaan digitaalisen hoidon tarpeen arvion vaikutuksista ikäihmisiin, digittömiin henkilöihin sekä niihin potilaisiin, joiden todellinen hoidon tarve liittyy muuhun syyhyn kuin siihen, jota heidän yhteydenottonsa koskee. Nämä kaikki ryhmät voivat tarvita erityisen paljon muita kuin digitaaliin järjestelmiin, automaatioon tai tekoälyyn perustuvia palvelukanavia, jotta potilasturvallisuudesta huolehditaan. Kuluttajaliiton mukaan olisikin tärkeää, että näiden ryhmien yhteydenottokanavat säilyisivät mahdollisimman pitkään mahdollisimman muuttumattomina, eikä uusien yhteydenottotapojen käyttöönotto vaikuttaisi niihin.

Jos digitaalista hoidon tarpeen arviota aletaan hyödyntää – ja etenkin, jos arviossa hyödynnetään kielimalliin perustuvaa tekoälyratkaisua – Kuluttajaliitto pitää erittäin tärkeänä, että potilaalla on aina selkeä tieto siitä, asioiko hän ihmisen vai robotin kanssa sekä miten hän pääsee asioimaan ihmisen kanssa. Puhelinnumeroita ei saa piilottaa vaihtoehtoista viimeisiksi, useamman klikkauksen taakse tai vähentämällä niiden esilläpitoa viestinnässä, mikä on osoittautunut kehityskuluksi monen yksityisen ja julkisen palvelun digitalisoidessa asiointiaan.

Esitysluonnoksessa todetaan, että valmisteluun on kuulunut hyvinvointialueiden kuuleminen kyselytutkimuksella keväällä 2025. Kysely on kuitenkin kohdennettu vain ammattilaisille. Kuluttajaliitto katsoo, että myös palvelun käyttäjiä eli potilaita tulisi kuulla ennen esitettyyn muutokseen ryhtymistä.

Kaiken kaikkiaan digitaalinen hoidon tarpeen arvio voi helpottaa joidenkin potilaiden hoitoon pääsyä, mutta myös vaikeuttaa sitä toisten potilaiden kohdalla. Erityisesti jälkimmäisen potilasryhmän potilasturvallisuuden toteutumiseksi tulisi seurata tarkasti, millaiset potilaat digitaalinen hoidon tarpeen arvio jättäisi hoidon tarpeen ulkopuolelle. Siksi digitaalinen hoidon tarpeen arvio tulisi ottaa käyttöön hitaasti, harkitusti ja vaikutuksia seuraten.

Ylikarhu Ella
Kuluttajaliitto ry, Konsumentförbundet rf